

Posudek školitelky na magisterskou práci **Adély Jodlové**:

Zhodnocení populační politiky Číny

Autorka si zvolila téma velmi známé a často diskutované jak v odborné, tak širší veřejnosti. Převažující je názor, že se jedná o kontroverzní téma, kdy byla Čína dávana za příklad uplatňování populační politiky omezující lidská práva. Nejsou však známé všechny souvislosti a ne vždy je populační politika Číny hodnocena v odpovídajícím společenském a populačním kontextu. V úvodu práce je vhodně zmíněno, že populační politika Číny je relevantním tématem pro detailnější analýzu s cílem získat znalosti o efektivních nástrojích ke snížení úrovně plodnosti, ale také poučit se z negativních dopadů a umět jim předejít.

Cílem práce byla analýza poklesu plodnosti v kontextu populačních politiky v Číně se zaměřením na vývoj po zavedení univerzální politiky dvou dětí. Snahou bylo zároveň zhodnotit populační politiku z hlediska očekávaného efektu a z hlediska nezamýšlených negativních důsledků. Autorka si v úvodu práce stanovila adekvátní výzkumné otázky, na které v závěru práce odpovídá, shrnuje zjištěné poznatky a uvádí možné směřování dalšího výzkumu. Cílům práce odpovídá i struktura práce, kdy jednotlivé části na sebe logicky navazují.

Práce vychází z velmi obsáhlé rešerše literatury týkající teorie populační politiky, kde kromě vymezení populační politiky je diskutován vztah mezi populačním růstem a ekonomickým vývojem, definovány intervenční proměnné a využití nástrojů populační politiky, shrnuty způsoby implementace populační politik a určena role programů plánovaného rodičovství. Přínos této kapitoly spočívá právě v uceleném a aktualizovaném pohledu na pojetí populační politiky a upozornění na riziko, že antinatalitní politika se velice rychle může zvrátit k potřebě politiky pronatalitní. Pozornost je také věnována indikátorům měření efektivity opatření, na které je pak odkazováno v poslední kapitole, kde je hodnocen efekt populační politiky Číny. Autorka správně rozlišuje mezi různými přístupy, tj. hodnocení efektivity nákladů, důležitost zohlednění časového rámce a také hodnocení podle referenčních standardů, které jsou využívány pro komparaci. Tato kapitola se také dotýká historického vývoje populační politiky, konkrétně šíření programů plánovaného rodičovství a posledního trendu ústupu od populačních politik. Samostatná kapitola je věnovaná vývoji a etapizaci populační politiky Číny.

Problémem zůstává špatná dostupnost oficiálních dat, které jsou pečlivě cenzurovaná. Chybí spolehlivá data a nejsou dostupná data v podrobnějším třídění tak, aby bylo možné spočítat přesnější demografické ukazatele za delší časovou řadu. Autorka se snažila vycházet ze spolehlivých zdrojů, nicméně i data z průzkumů plodnosti jsou cenzurovaná. Stěžejní kapitola 5 je zaměřená nejen na hodnocení poklesu plodnosti v Číně v kontextu populačních politik, ale především na zhodnocení vývoje plodnosti v období 2006-2016 na základě průzkumu plodnosti z roku 2017. Data z daného šetření umožnila analyzovat vývoj úrovně plodnosti v městských a venkovských oblastech, průměrného věku matky při sňatku a při narození prvního dítěte a vývoj věkově specifických měr plodnosti. Z mírného nárůstu úhrnné plodnosti je patrný vliv uvolňování politiky jednoho dítěte, nicméně jak naznačuje výzkum reprodukčních plánů větší nárůst nelze po zavedení univerzální politiky dvou dětí od roku 2016 očekávat.

Pro zhodnocení účinnosti populační politiky v Číně byla provedena komparace s vývojem ve Vietnamu a Japonsku. Výběr zemí je zdůvodněn na začátku kapitoly 6. Lze usoudit, že hlavním shodným rysem všech tří států je současná nízká úroveň plodnosti. Antinatalitní politika v Japonsku trvala jen krátce po druhé světové válce. Po zpřístupnění interrupcí a včasném zavedení kampaně na kontrolu plodnosti podporující rozšiřování antikoncepce došlo v Japonsku k velmi rychlému poklesu plodnosti. Zajímavé je srovnání s populační politikou ve Vietnamu, kde lze nalézt podobné prvky jako v čínské politice jednoho dítěte. Kapitola 7 je zaměřena na zhodnocení populační politiky Číny, odlišeno je posouzení efektů a nezamýšlených důsledků populační politiky. Efektivnost populační politiky Číny je často posuzovaná podle rychlosti poklesu úhrnné plodnosti. K tomu došlo především po zavedení politiky „later, longer, fewer“. Hodnocení na základě vývoje roční míry populačního růstu však ukazuje, že zavedení politiky jednoho dítěte v roce 1980 sice nezabránilo dočasnému nárůstu roční míry populačního růstu až k hranici 2% v druhé polovině 80. let, ale uspíšilo následný rychlý pokles na úroveň 0,5%. Současně došlo k masivnímu nárůstu prevalence antikoncepce.

Předložená práce je dobře a přehledně zpracovaná. Autorka prokázala, že se umí orientovat v zahraniční vědecké literatuře, pracovat s dostupnými zdroji dat a správně interpretovat výsledky. Při diskutování vlastních zjištění se autorka opírá o celou řadu odborné literatury. Práci jednoznačně doporučuji přijmout k obhajobě.

15.6.2020

Doc. RNDr. Jiřina Kocourková, Ph.D.